

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

[PROF. DR. ÂDEM CEYHAN ARMAĞANI]

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024

HATIRALARDA PROF. DR. ÂDEM CEYHAN

HEM TALEBE HEM HOCA HEM DE BİR DOST

Hüseyin AKKAYA¹

Bir yazıya nasıl başlamalı, nasıl bir giriş yapmalı, başlangıç cümlesi nasıl olmalı? Benim için çok zor sorular bunlar. Masaya oturup klavyenin başına geçerim ama yazıya bir türlü başlayamam. İlk cümle bir türlü gelmez aklıma. Bu yazı sevdiğim bir dost hakkında hâtıra yazısı ise yazmak daha da zorlaşır. Kıvranır dururum. Masayla, klavyeyle cebelleşirim. Dün olduğu gibi bugün de öyle oldu. Hâlimi arz ettiğim bu kırık dökük cümleleri konuya giriş olarak kabul ediniz Aziz Dostlar! Sizi bilmem ama bence giriş paragrafı yazıldı. Artık yakın dostum Prof. Dr. Âdem Ceyhan Bey'i anlatmaya başlayabiliriz. Başlayalım.

Benim için öncelikle bir talebe idi Âdem Bey. Nasıl mı? Şöyle:

Hayatımın unutamadığım en güzel zamanları Sivas Gazi Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptığım yıllardı. Öğretmenliğe 1980 yılında Sivas Akşam Ticaret Lisesi'nde başlamıştım. İki yıl kadar orada görev yaptıktan sonra 12 Eylül rejiminin ülke genelinde akşam liselerini kapatması üzerine 1982 yılında il içi tayini ile Kümbet mevkiindeki Gazi Lisesi'ne tayin edildim. Kümbet mevki şehrin batı tarafında yer almaktadır. O tarihlerde Esentepe mahallesini buraya bağlayan ana yol yeni açılıp yol yapımı bitirilemediği, mahalle aralarındaki yeni yapılaşmalar tamamlanamadığı için yağmurlu ve hafif karlı havalarda yollar yer yer çamurla kaplanmaktaydı. Sabah sekizden 13'e kadar lise, öğleden sonra orta okul talebeleri öğrenim görmekte idi. Ben edebiyat

¹ Prof. Dr., Emekli Öğretim Üyesi / Sivas, hakkaya58@gmail.com

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]

[Prof. Dr. Âdem CEYHAN Armağanı]

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024

öğretmeni olduğum için sabahtan öğleye kadar okulda bulunuyordum. Okulda derslerimi öğleye kadar bitirdikten sonra dört beş kitapçı dükkanını ziyaret eder, yeni yayınlanan kitaplarla hemhâl olur, ilgimi çekenleri alır akşam eve dönerdim.

Öğrenciler sabahleyin okula geldiklerinde bahçedeki çeşmede ayakkabılarını, çamur sıçrayan pantolonlarının paçalarını, çoraplarını temizleyip okul binasına öyle giriyorlardı. Ne tadar temizleseler de bazı öğrencilerin elbiselerinde çamur parçacıkları ve izleri kalıyordu. Bu öğrencilerin üstleri başları çamur olsa da kalpleri tertemizdi. Belki de bana öyle geliyordu. Benim için Gazi Lisesi öğrencilerinin kalpleri pırıl pırıldı. Hâlâ bu görüşümü korumaktayım.

Sınıfa girdiğim anda binbir çeşit kır çiçekleri arasında hissederdim kendimi. Hiçbiri birbirine benzemeyen çeşit çeşit kır çiçekleri gibiydi o günkü talebeler. Çalışkan tembel, uslu haylaz, zengin fakir farketmez her öğrenci ayrı bir güzellikteydi. O yıllarda Sivas'ta Fen Lisesi, Anadolu Lisesi vb. gibi liseler yoktu. Hangi mahallede olursa olsun o çevrede oturan zekî ve çalışkan öğrenciler genellikle kendi evlerine en yakın okul hangisi ise o okula giderlerdi. Okul idaresi tarafından öğrenciler arasında ayırım gözetilmez; zengin fakir, çalışkan tembel aynı sınıfta öğrenim görürdü. Gazi Lisesi öğrencileri de böyle idi. Ayrıca Gazi Lisesi çevresinde halk arasında Almanca tâbir edilen aileler çok olduğu için Almanya'da, Avrupa'nın başka ülkelerinde çeşitli nedenlerde okuma imkânı bulamayan gurbetçi öğrenciler de çoktu. Bunların bir kısmı buldukları yerde birkaç sene okula devam etmiş, bilahare aileleri öğrenimlerini Türkiye'de yapmalarının uygun olacağı kanaatine varmış, bu sebeple Gazi Lisesi'ne gelmiş çocuklardı.

Bu gurbetçi talebelerden birisi de 1983-1984 öğretim yılında lise son sınıfa yeni gelmiş olan Âdem Ceyhan idi. Beyaz tenli, çakır gözlü, emsallerine göre dikkati çekecek derecede uzun boylu bir gençti. Düşünceli bir hâli vardı. Sınıfta, teneffüste karşılaştığım vakitlerde onu çoğu zaman yalnız görüyordum. Diğer öğrenciler arasına pek karışmıyor gibiydi. Bir gün sınıfta elinde Ahmet Kabaklı'nın çıkardığı Türk Edebiyatı dergisini gördüm. O zamana kadar elinde sanat, edebiyat ve fikir alanında dergi bulunan bir öğrenci görmemiştim. Edebiyat dergisi hem de Türk Edebiyatı dergisi okuyan liseli bir gençle karşılaşmıştım. Heyecanlandım. O anda bu öğrenci ilgi alanıma girdi. Kendisinden ailesi ile ilgili bilgiler edindim. Babası, annesi, erkek kardeşleri, bacıları hepsi Almanya'da idi. Sivas'ta yalnızdı.

Birkaç ay sonra bizim mahalleden evimizin bulunduğu sokağın kuzey yönünde altı yedi ev yukarıda emsallerimden Fikri'lerin iki katlı ahşap evlerinin arka bahçesinde küçük tek katlı eski bir ahşap eve kiracı olarak gelmişti. Meğer Fikri'lere uzaktan akrabâ olurmuş. Buna çok sevindim. Artık komşu olmuştuk. Ben onun iki odalı ahşap evine sık sık gidiyorum, bazan o bizim eve geliyor, edebiyata, hayata dâir sohbetler ediyorduk. Bir Ramazan gecesinde uygun olup olmadığına bakmadan evimize sahur yemeğine getirmiştik. Böylesine samîmî olmuştuk.

Günler, aylar çabucak geçip gitti. Âdem'ciğim o yıl (1984) Marmara Üniversite Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü'nü kazandı. Yüksek tahsil için İstanbul'a gitti. Âdem Ceyhan Bey Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Harun köyünde doğmuştu. Benin yaşadığım Sivas'ın merkezinde yakın akrabâları yoktu. Birinci dereceden hısımları Almanya'da idi. İstanbul'a giderken içimden neler neler geçmedi. Bu dâimî bir ayrılık diye düşündüm. Öyle değilmiş. İki yıl sonra (1986) ben Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde Araştırma Görevlisi kadrosuna geçtim. İki ay sonra da Üniversitem tarafından İstanbul'a, yüksek lisans ve doktora yapmak üzere kardomla birlikte Marmara Üniversitesi'ne gönderildim. Hani, orta çağlarda talebeler ünlü hocaların peşinden şehir şehir, ülke ülke dolaşırlarmış ya, bu hikâyede hoca talebesinin peşinden başka bir şehir, İstanbul'a gidiyordu. Kader bizi tekrar buluşturdu. O talebe ben araştırma görevlisi olarak yine bir araya gelmiştik. Çalışkan, meraklı bir talebe idi. Fakülteyi bitirdiği yıl Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans, devamında doktora eğitimini tamamladı. Bu arada ben doktora tahsilimi tamamlayıp Sivas'a dönmüş, 1994 yılında yardımcı doçent olarak göreve başlamıştım. Âdem Bey ise Manisa Celal Bayar Üniversitesi'nde 1995 yılında benim de uzmanlık alanım olan Eski Türk Edebiyatı anabilim dalında yardımcı doçent oldu. Bu sefer kader aynı alanda hocalık göreviyle bizi birleştirmişti ama yaşadığımız şehri ayırmıştı. O Manisa'da ben ise Sivas'ta idim.

Artık meraklı ve çalışkan talebeler için bir hoca idi Âdem Bey. Nasıl mı? Şöyle:

Yaptığı işi meslek icâbı değil de bir âşık tutkusuyla ifâ eden bir hocadır Âdem Bey. İşine aşkla bağlıdır. Çalışma azmi karıncaya benzer. Usanmadan bıkmadan klasik edebiyatımız ve kültürümüz üzerinde araştırmalar yapar, elde ettiği malzemeleri kitaplara ve makâlelere dönüştürür. Bugüne kadar 20'den fazla kitap, 80'den ziyâde makâle kaleme almıştır. Bu çalışkanlığı ve üretkenliği alanında saygı ve hürmete layık bir hoca yapmıştır kendisini.

Âdem Bey'in çalıştığı konular içerisinde Hz. Ali başat bir yer tutar. Türklerin Müslüman oluşundan sonra mânevî hayatlarında, kültür ve edebiyatlarında Hz. Peygamber'den sonra önemli bir şahsiyet olan Hz. Ali kahramanlık, dindarlık, adâlet, güzel ahlâk, hitâbet ve bilgeliğiyle şöhret bulmuş bir kişidir. Hz. Ali'ye ait şiir, mektup, hitabe, öğüt ve vecîzelerin Türk edebiyatına nasıl yansıdığını, asırlar boyunca bu konuda hangi eserlerin meydana getirildiğini tesbit edip elde ettiği bilgileri makâleler ve kitaplar hâlinde Türk okuyucusuna sunar Âdem Bey. Bu eserlerle onun ilmî, fikrî ve irfanî mirasını mümkün olduğu kadar ortaya koymuş, bu alandaki boşluğu doldurmuştur. Kitap ve makâlelerinin neredeyse üçte biri Türk kültürü ve edebiyatında Hz. Ali konusunu ele alır. Bu konuda kaleme aldığı sekiz kitap içerisinde *Türk Edebiyatı'nda Hazret-i Ali vecîzeleri* isimli 560 sayfalık hacimli eser Hz. Ali'nin vecîzelerini ele alan mühim bir kaynak olma özelliğini hâlâ korumaktadır. Akademi dünyasında Hz. Ali vecîzelerini bu kadar teferruatlı ve derinlemesine ele alan başka bir araştırmacı yoktur. Yahya Kemal'in Mehlikâ Sultan isimli masal-şiirine göre, "Mehlikâ Sultan'a âşık yedi genç/Gece şehrin kapısından çıktı"lar ve bir daha geri dönmediler. Yıllar evvel (1996) bir genç araştırmacı ise Efendimiz'in "Ben ilmin şehriyim, Ali kapısıdır" kutlu sözünden hareketle ilim şehrinin kapısından içeri girdi, oradan devşirdiği her biri inci ve mücevher değerindeki vecîzeleri bizlere sundu. Bu sözlerden birkaç tanesini burada zikretmek faydalı olacaktır:

İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar (En-nâsü niyâmun fe izâ-mâtü intebehû).

Kişinin değeri yaptığı iyilik kadardır (Kıymetü'l-mer'i mâ-yuhsinühû).

İnsanın selameti dilini tutmaktadır (Selâmetü'l-insân fi-hıfzi'l-lisân).

Hürriyet kimseden bir şey ümit etmemektir, kölelik ise başkalarından bir şeyler ummaktır (El-ye'sü hurrun ve'r-recâ'ü abdün).

Sen söyleyen kişiye değil söylenen söze bak (Lâ-tanzur ilâ-men-kâl ve'nzur ilâ-mâ-kâl).

Herbiri altın değerinde böyle kıymetli vecîzelerden bir tanesi bile hayat düstûru olarak alınsa, zihne ve gönle nakşedilse insanı iki cihanda mutlu etmeye yeter. Ben modern dünya insanları gibi her şeyden bir parça bilmek ama onlara uymamaktansa, hakîkî ve hakikatli bir cümleyi esas alarak onu rehber edinip bir ömür o cümledeki mânânın özüne göre davranmanın, yani eskilerin tâbiriyle amel etmenin insanı ve dolayısıyla toplumu saâdete eriştireceği kanaatindeyim. İçinde yaşadığımız İslam toplumunu ele alsak

binlerce kargaşa ve düzensizlik, binlerce haksızlık ve yolsuzluk görebiliriz. Bunların düzelmesi için öyle çok şeyler bilmeye gerek yoktur. Bu toplumun mensupları bağlı oldukları dinin kutsal kitabından “Emrolunduğun gibi dosdoğru ol” hitâbını alıp onu hayat ilkesi yapsalar yaşadıkları yer cennete dönüşür deyip bu bahsi kapatalım.

Aziz Dostlar! Tek bir cümlemin mânâsına uyarak yaşamamanın insanı nasıl yücelere erdirdiğine bir örnek vermenin yeridir şimdi. Bize de burada masal tadında bir hikâyeye anlatmak düşer:

Meşhur Alman şarkiyatçı Annemarie Schimmel’in (1922-2003) Türkçeye “Doğudan Batıya” adıyla tercüme edilen hatrâları, önsöz mahiyetindeki kısa bir girişten sonra “İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar.” kelâmı-ı kibârî ile başlar. Bu söz bazı kaynaklarda hadis olarak zikredilse de aslında Hz. Ali’ye aittir. Bir hayli hacimli olan (450 sayfa) bu hâtırat başlangıç kısmında yer alan aynı cümle ve devamında Goethe’nin ilâhî aşkı terennüm eden bir beyti ile biter. Annemarie Schimmel’in ifadesiyle hâtırat şu cümlelerle nihâyete ermektedir: “Sonra çocukluğumun şu kelâmı aklıma gelir: ‘İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar’ Ve tasvirinden aciz olduğumuz, tahayyülü muhal bir uyanışa inanırım.” Hz. Ali’nin bu hikemî sözü 2003 yılında gerçek âleme göçen Annemarie Schimmel’in mezar taşına hem Arapça hem Almanca olarak hakkedilmiştir.

Hâtıratının ilk sayfalarında verdiği bilgiye göre Annemarie Schimmel 7 yaşında iken okulda hastalanır. Bir müddet okula gidemez, tedavisi evde yapılır. Hasta yatağında iken annesi ona 1870 yılında neşredilen bir masal kitabından pasajlar okur. Annemarie bunlardan “Padmanaba ve Hasan” isimli masalı hayatı boyunca hiç unutmaz. Bu masalda Hintli bir ârif zat Şam’da bulunan Hasan isimli gence büyük hikmetin sırlarını öğretir. Bir gün onu derin bir kuyunun dibinden geçirip harikalar diyarı denilebilecek bir yere götürür. Orada yüce bir kubbenin altında dünyanın en büyük sultanının lahiti bulunmaktadır. Lahitin kitabesinde şu cümle yazmaktadır: “İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar.” Henüz 7 yaşındaki çocuk Annemarie bu cümleye delicesine vurulur, o günden sonra bu cümlemin verdiği heyecanla çalışmaya başlar. Daha 19 yaşında iken doktorasını

verir, 23 yaşında doçent pâyesini alır. Devamında Doğu dilleri ve kültürü, İslam ve İslam Tasavvufu konularında uzmanlaşmış alanının dünyaya çapında en büyük hocalarından birisi olur.

Bir cümle için peşine takılıp yola çıkan Annemarie Schimmel'in ulaştığı yere bakıp gıpta etmemek elde değil. Bir cümle deyip geçmemek gerekir. Hakikatten râyihalar taşıyan bir cümle -eğer hakkıyla takip edilirse- insanı târifsiz güzelliklere ulaştırabilir Aziz Dostlar!

Sözü dağıtmadan tekrar Âdem Bey'e dönelim. Onun ilmî yönüne... Âdem Bey'in çalışma sahası 13-19. asırları içine alan devirlerde Osmanlı coğrafyasında vücut bulan Türk kültür ve edebiyatıdır. Yeni Türk Edebiyatı, Halk Bilimi sahalarında zaman zaman kalem oynattığı da olur. Ebcedle tarih düşürmeye meraklı olan Âdem Bey bazen de yeri geldikçe tarih manzumeleri kaleme alır. Ama asıl çalışma sahası akademideki adlandırma ile Eski Türk Edebiyatı'dır. Bütün gayretini bu alana teksif etmiştir. Fakülte'deki lisans dersleri ile yüksek lisans ve doktora tezlerinin yürütülmesinden arta kalan zamanlarda gece gündüz, yaz kış demeden araştırmalara devam eder. Bu tempoda yürütülen çalışmalar zaman içerisinde art arda yayınlanan makâlelere, yeni yeni kitaplara dönüşür. Bu yoğun mesâi içerisinde -ister talebe ister hoca olsun-kendisine mürâcaat eden hiç kimseyi boş çevirmez. Eski metinlerde okyamadıkları yerlerde onlara yardımcı olur. Bilenler bilir, eski yazmaları, hele hele tek bir nüshası bulunan yazma eserleri yanlışsız okuyup transkribe etmek kolay değildir. Âdem Bey en zor yazma eserlerin üstesinden gelen bir hocadır. Metin okuyuşu sağlamdır. Zor metinlerin içinden çıkılamayan yerlerinde ona mürâcaat edilir. Çevresindekiler bilir ki yanına geleni boş çevirmez. Ham hâldeki makâleleri, kitapları okuyup gerekli yerlere notlar düşer, düzeltmeler yapar. İlminin zekatını verenlerdendir. Mücerret yaşar. Birkaç defa teşebbüs etmesine rağmen evlenmek nasip olmamıştır. Kim bilir belki de kader bugüne kadar ona evlenme yolunu kapatmış, ilim kapısını açmıştır. O da bütün mesâisini inceleme ve araştırmalar yapmaya, eserler kaleme almaya, talebeler yetiştirmeye hasretmiştir. Bu da onun değerini artırmaya vesile olmuştur. Atâullah İskenderî'nin, "Allah katındaki kıymetini anlamak istersen, seni hangi işle meşgul ettiğine bak." kelâmı yakından tanıdığım bir iki dostun yanı sıra bana Âdem Bey'i de hatırlatır. O ilimle değer bulanlardandır.

Aynı zamanda vefalı bir dosttur Âdem Bey. Nasıl mı? Şöyle:

Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [ESTAD]

[Prof. Dr. Âdem CEYHAN Armağanı]

Cilt: 7 Sayı: 2 Haziran 2024

Hız. Ali'nin kısacık bir cümlede hem dostu hem garip kimseyi tavsif ettiği nefis bir sözü vardır: Aslında garip kişi dostu olmayan kimsedir (El-garîb men lem-yekûn lehû habîb). Bu cümle dostun ve dostluğun önemini çok vecîz bir şekilde ifâde etmektedir. Aynı evde yaşayan aile fertlerinin bile birbirinden uzaklaştığı, aynı apartmanda oturan insanların -ne olur ne olmaz- belki benden bir şey ister düşüncesiyle birbirine selam vermedikleri şu zamanda gerçek bir dost ne kadar önemlidir. Birlikte yola çıkan can ciğer arkadaşların daha ilk adımda birbirlerine çelme attıkları bir dünyadayız. Hele hele bu yürüyüş yüksek mevki ve makamlara doğru olduğunda kalbi bir dâvâ için çarpanların birbirini, talebenin hocasını, hocanın talebesini hayâsızca aşağıya iteklediği vakitlerdeyiz. Böyle vakitlerde hakîkî bir dost bulmak nasıl da zor. “Bir dost bulamadım gün akşam oldu” diyen âşığın ızdırabını bugünlerde daha iyi anlıyorum. Böyle zamanlarda gerçek bir dost bulmak bir hayli güç. Olsun. İnsan kalbini dostun evi eyleme gayretinde olursa bir dost gelir oraya mihman olur. Âdem Bey gibi... Onu tanıyalı tamı tamına 40 yıl olmuş. Bu uzun süre içerisinde talebeliğin, hocalığın, dostluğun şartları ne ise yerine getirmiş, vefâ semtinden hiç ayrılmamış, bâzı nâdan talebelerin hocaları ile selamlaşma iklimini berhevâ ettikleri günümüzde güler yüzüyle gönlümüze inşirah vermiş, her dâim yanımızda olmuştur. Daha ne isteyelim. Vefâ yeter bize.

Bu kanaatimiz geçmiş 40 yıldaki yaşadıklarımızın sonucu oluşmuştur. Geleceği bilemeyiz. Geleceğe dâir niyâzımız olur ancak. Sadâkat ve vefâ üzere güzelleşerek ilerleyen ve ucu hakikat âlemine açılan bir dostluk niyâzı ile diyelim ...

Her şeyin son bulacağı gibi vakti geldiğinde sözümüz de nihayete erecekti, erdi. Son cümlemizi söyleyip kalbimizi sükûnetin koynunda dinlendirelim.

El-hâsıl Âdem Bey çalışkan bir talebe, tâliplerden ilgisini esirgemeyen bir hoca, vefâlı bir dosttur. Ona selam olsun...

BİR İLİM “ÂDEM”İYLE HASBİHÂLİM**Hakan TAŞ***

Âdem hocanın adını ilk defa 1991 yılında, Eski Türk Edebiyatı dersinde Prof. Dr. Tahir ÜZGÖR'den duydum. O yıl benim de Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümüne kaydımı yaptırdığım ilk yıldır. Tahir hoca biraz esprili, bir o kadar da sert bir mizaca sahipti, kendisinden çekinirdik. Bir gün derste kaside nazım biçiminden söz ederken 1988 mezunlarından Âdem [CEYHAN]'ın mezuniyet yıllığında kendisine kaside yazdığını söylemişti. Öyle, bir cümle içinde hocanın adı geçmişti; ancak ben o ismi hiç unutmamıştım. Âdem hocayla, doktora eğitimi vesilesiyle aynı yıllarda, birbirimizden habersiz aynı havayı teneffüs ettiğimizi sonradan öğrenecektim.

Yıllar geçti, ben lisans eğitimimi tamamladım, mücbir sebeplerle yüksek lisans eğitimime İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında başladım ve doktorayı da aynı Enstitüde tamamladım. Lisansüstü eğitimimin büyük bir kısmında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine yakınlığı sebebiyle İlim Yayma Vakfının Vefa'daki lisansüstü eğitim için hazırlanmış aynı zamanda Türkiye'nin İstanbul dışındaki muhtelif üniversitelerindeki akamisyenler için misafirhane olarak da kullanılan yurdunda kaldım. Yurdun gayriresmî adı “Misafirhane” idi ve öyle de bilinirdi. İşte Âdem hocayla ilk defa karşılaşmamız, tanışmamız burada oldu. Burası, o günün İstanbul şartlarında âdeta bir ilim

merkezi gibiydi, Türkiye'nin muhtelif üniversitelerinde çalışan öğretim elemanları; araştırma, sempozyum, jüri üyeliği, doçentlik sınavı vb akademik faaliyetler için İlim Yayma Vakfının misafirhanesinde misafir edilirdi. Ben burada kaldığım süre zarfında farklı alanlarda çalışan birçok hoca ile tanışma ve kendilerinden istifade etme imkânı bulmuştum, bu hocalardan birisi de Âdem hocaydı. Âdem hoca o sıralarda Manisa Celal Bayar Üniversitesinde çalışmaktaydı. Hoca, vize, final dönemlerinde, sömestir aralarında, yaz tatillerinde, her fırsatta misafirhaneye gelir, özellikle İSAM'da yoğun mesai harcardı. O geliş gidişlerde kendisiyle hem ilmî anlamda hem de hayat tecrübeleri üzerine çok sohbet etme imkânım oldu, hocanın kendi nevi şahsına münhasır bir üslubu vardı, özellikle sevgilinin güzellik unsurlarına

*Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, hakanibrahim@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0772-7811.

dair kendisine has tabirlerini unutamam; hatta sadece ben değil bütün misafirhane unutamaz desem, yeridir. Misafirhanede bulunduğum süre içerisinde Âdem hoca ile birçok hatıram oldu, onlardan bir tanesini anlatmakla yetineyim. Hoca, bu sefer doçentlik sınavı için gelmişti. Sınav yeri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesiydi. O zamanki doçentlik sınavı uygulaması şimdiki gibi değildi, jüri üyeleri bir araya gelerek adayın çalışmalarını değerlendiriyor, oylama neticesinde mülakata girmeye hak kazanan adayı, içeriye davet ediyorlar, uygun görmediklerini ise tabircaizse evine gönderiyorlardı. Âdem hocanın jüri üyelerinden birisi Prof. Dr. Muhammet Nur DOĞAN, yedek üye Prof. Dr. Orhan BİLGİN idi. Marmara Üniversitesinde araştırma görevlisi olmam, aynı zamanda İstanbul Üniversitesinde de doktora yapıyor olmam hasebiyle her iki hocamızı tanıyordum. Hocalarımız zaman zaman kendilerine gelen doçentlik dosyaları ile ilgili biz öğrencileriyle istişarelerde bulunur, kanaatlerimizi merak ederlerdi. Derslerin birisinde bir vesile söz Âdem hocanın çalışmalarına gelmişti, hocalarımızın kanaatleri olumluydu, hatta Âdem hocanın Hz. Ali vecizeleri ile ilgili çalışması takdire şayandı. Ben de fırsattan istifade söze girerek Âdem hocanın bu konuda uğramış olduğu haksızlığı dile getirme imkânı bulmuştum. Zira Âdem hoca daha önce bir yol kazasına uğramış, doçentlik takdim tezi olan *Türk Edebiyatı'nda Hz. Ali Vecizeleri* adlı çalışmasının Eski Türk Edebiyatı bilim dalıyla ilgisi olmadığı gerekçesiyle birtakım sözde jüri üyesinin gadrine uğramıştı. İşin doğrusu bu olup bitenlerden Âdem hocaya hiç söz etmemiştim. Sınav günü gelip çatmıştı, Âdem hoca ile misafirhaneden birlikte çıktık, akşam hoca, misafirhaneye doçent olarak döndü.

Ben misafirhaneden ayrıldım, fakat Âdem hoca ile irtibatım hiç kesilmedi. Kendisi Manisa'dayken telefonla, İstanbul'a geldiğinde ise İSAM'da, Üniversitede vb yerlerde yüz yüze görüşmeye devam ettik. Bu görüşmelerin yanı sıra gerek mail gerekse posta ile kimi akademik çalışmalarımızın kontrollerini de karşılıklı olarak gerçekleştirme fırsatı bulduk.

Bu zaman zarfında ben de çalışmalarımı tamamlamış, doçentlik için müracaatta bulunmuştum, kaderin bir cilvesidir ki doçentlik değerlendirme jürilerinin arasında Âdem hoca da vardı. Âdem hocanın jürimde yer alması benim için Allah'ın bir lütfu olmuştur. Zira Âdem hocanın yıllar önce yaşamış olduğu olumsuz durumla neredeyse ben de karşı karşıya kalacaktım, meseleyi şahsileştirmeden şu kadarını söyleyeyim, kendilerine gelen dosyaların sadece kendilerinde kalması gereken jüri üyelerinden ikisinin değerlendirme raporlarında benim "Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde Med" adlı

çalışmam, “Klasik Türk Şiirinde Türkçe Sözcüklerde İmale” şeklinde yazmaktaydı; bu, iki raporun bir kaleminden çıktığının en büyük göstergesiydi. Jüri üyelerinin bunun farkında olduklarını bile sanmıyorum; ancak ben raporları ibretiâlem için saklıyorum.

Âdem hoca bir müddet daha Manisa Celal Bayar Üniversitesinde çalıştıktan sonra memleketi olan Sivas'ta çalışmak üzere Sivas Cumhuriyet Üniversitesinin ilan ettiği kadroya müracaat etmişti, raportörlüğünü yapmak bana nasip oldu.

Âdem hocanın 60. doğum yılına ithafen hazırlanan Derginin, armağan sayısına emeği geçenlere çok teşekkür ediyor, hocama sağlıklı bir ömür diliyorum.

TEBRİK-NÂME

Bahir SELÇUK²

Prof. Dr. Âdem CEYHAN, doçentlik sınav jürimde yer alan kıymetli hocalarımızdan biriydi. Hocamızın doçentlik yayın değerlendirme raporunu incelediğimde olumlu ve yapıcı üslubu dikkatimi çekmişti. Kendisi ile yüz yüze karşılaşmamız ise doçentlik mülakatı vesilesiyle 2010 yılında olmuştu. Prof. Dr. Âdem CEYHAN hocamızın ve jürideki diğer hocalarımızın samimi ve önyargıdan uzak tavır ve davranışları ile mülakat ortamı bir sınav salonundan ziyade, sohbet ve tartışma zeminine dönmüştü. İlerleyen yıllarda hocamızla çeşitli vesilelerle karşılaşma, muhabbet etme imkânı bulduk. Çalışkan,

disiplinli ve velut bir bilim adamı olan Prof. Dr. Âdem CEYHAN tevazuu, samimiyeti ve irfanı ile sevgi ve saygı uyandıran derviş-meşrep bir hocamızdır. Kıymetli hocama ilim ve irfan yolunda başarılar; sağlıklı ve huzurlu ömürler dilerim.

² Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı ABD., bahirselcuk@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9915-3100

PROF. DR. ÂDEM CEYHAN VE MESLEK HAYATIM**Suat DONUK³**

2010-2011 akademik yılı bahar döneminde Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ana bilim dalında yüksek lisansımı tamamladım. Doktora programına başlayabilmek için gerekli yabancı dil puanını aynı dönemde elde ettim. Yüksek lisans danışman hocam Prof. Dr. Halil İbrahim Yakar'ın tavsiyesiyle Mayıs ayından itibaren Eski Türk Edebiyatı alanında doktora programı ilanına çıkacak başat üniversitelere kronolojik bir

seyirle başvuru yapmaya karar verdim. 2011-2012 yılı güz dönemi için Eski Türk Edebiyatı doktora programı ilanına ilk çıkan kurum, İstanbul'daki güzide üniversitelerden biri oldu. Beş kontenjanın açıldığı programa büyük bir umut ve heyecanla başvuru yaptım. Yazılı ve sözlü sınav prosedürünün sonunda üniversitemizin genelinin yazılı olmayan kuralı işledi ve aynı üniversitede araştırma görevlisi olarak çalışan aday programa kabul edildi. İşin enteresan tarafı, diğer dört kontenjana alım yapılmıyordu. Beş kişilik kontenjan açıp sadece bir kişiyi almak nasıl izah edilir, bilememiştim. Aklıma gelen tek açıklama, sınav jürisinin kabul ettikleri adayın beş kişiye bedel olduğu inancını taşıması olmuştu. Ne diyelim, inşallah programa aldıkları araştırmacı, bu doktora sürecinde beş kişilik iş yapmıştır...

Ammâ ba'dü, Celal Bayar Üniversitesi lisans üstü eğitim ilanına 2011 senesine kadar genelde yazın ortasında çıkıyorken o yıl rektör, potansiyeli yüksek öğrencileri diğer kurumlardan önce davranıp almak düşüncesiyle doktora programı başvurularını erkene çekmişti. Dolayısıyla olumsuz sonuçlanan İstanbul seferinden kısa bir süre sonra doktora yapmak için Celal Bayar Üniversitesine başvuru yapabilecektim. Türk Dili ve Edebiyatı adıyla çıkılan doktora programı ilanında beş kişilik kontenjan belirlenmişti. Danışman hocam Prof. Dr. H. İbrahim Yakar'a ilandan söz edince Celal Bayar Üniversitesinde Eski Türk Edebiyatı ana bilim dalında Prof. Dr. Âdem Ceyhan'ın olduğunu, kendisiyle tanıştığını, eğer oraya başvuru yaparsam Âdem Hoca ile Klasik Türk Edebiyatı alanında çalışabileceğimi söyledi. Celal Bayar Üniversitesine müracaat etme kararı aldıktan sonra Manisa'ya gittim. Ben Manisa'dayken Halil İbrahim Hoca, Âdem Hoca'yı arayıp bir öğrencisinin doktora programına başvuru yapacağını söylemiş. Âdem Hoca'yla

³ Doç. Dr., Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD., suatdonuk@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0206-2988

görüşmesinden sonra bana hocanın yanına gidip kendimi tanıtmamın iyi olacağını ifade etti. Halil İbrahim Hoca'nın tavsiyesiyle Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesine gittim. Türk Dili ve Edebiyatı bölüm hocaları odalarının bulunduğu katın koridorunda bakınırken, aydınlık yüzlü bir hocanın hızlıca yanımdan geçtiğini gördüm. Rastladığım kişilere sora sora bölüm başkanının kullandığı büyükçe bir odaya geldim. Sonradan yakın arkadaşlarım olacak olan, o dönem bölümde araştırma görevlisi olarak bulunan Ramazan Ekinci, Sagıp Atlı ve Fatih Koyuncu beni odaya buyur ettiler. Âdem Hoca'nın birazdan geleceğini söyleyip doğradıkları karpuzdan ikram ettiler. Ramazan Ekinci'nin "Âdem Hoca geldi." demesiyle başımı kaldırdığımda gelen kişinin koridorda rastladığım aydınlık yüzlü hoca olduğunu fark ettim. Tanışma faslından sonra Âdem Hoca ve asistanlarıyla merkezinde divan şiiri olan bir sohbete başladık. Ben bir ara heyecanla son yazdığım,

"Kaşın tâk-ı der-i bâğ-ı cinândır
Hatın ser-levhada Ahmed yazandır

Rakîb sordu senin nendir ki cânân
Dedim ömr içre ömr cân içre cânır

Cudîdir bağı hırâmânı Dicle
Firâkına figânım nüh tufândır

İşi fitne gücü gam tavrı nazsa
N'ola yâr mâlik-i âhir zamândır

Gönül gülzâr-didârda çâha düştü
Bana dipsiz kuyu mülk-i Kenândır

Kemend-i zülf ü tîr-i gamzen ile
Ölüm leyl-i Kadir hâb-ı barândır

Yüzünde penbe-i haddinle zülfün
Gönül kuşuna em u âşiyândır

Kerem Ferhâd Mecnûn ceş-i aşktır
Hüzün ser-i sipâh-ı âşikândır"

gazelini okuyup mazmunlarını kendisine açıklamaya çalışırken Âdem Hoca, sonradan aşinası olacağım meşhur kahkahasını atarak “İzah etmene gerek yok; ben Eski Türk Edebiyatı profesörüyüm.” dedi. Bu tepkisinden onun işinde iyi olduğunu bilmenin verdiği özgüvene sahip, esprili bir hoca olduğunu düşündüm. İlk görüşmemizin sonunda Âdem Hoca doktora programına alacakları kişilerin önceden belli olmadığını, hak edeni alacaklarını ifade edip bana başarılar diledi. Nitekim sonradan Âdem Hoca'nın bölüme araştırma görevlisi alırken belirli bir şahsı işaret eden spesifik bir şart yazdırmadan ilana çıktığını, gerçekten layık olanı istihdam etmeye çalıştığını öğrendim.

Yazılı sınav sonucunda Celal Bayar Üniversitesi doktora programına kabul edildim. Ders aşamasında Prof. Dr. Âdem Ceyhan, Prof. Dr. Kenan Erdoğan ve Doç. Dr. Ferhat Karabulut gibi değerli hocalardan dersler aldım. Oldukça verimli geçen bu derslerde bütün hocalarımdan istifade etmeye gayret ettim. Bölüm başkanı ve danışmanım olması hasebiyle en fazla dersi Âdem Hoca'dan aldım. Âdem Hoca'nın derslerde iki belirgin yönünün olduğunu söyleyebilirim. Birincisi alan ile ilgili hap bilgiler vermesi, ikincisi öğrencilerin sıkılmasını engellemek ve derse karşı ilgilerini canlı tutabilmek için konuyla ilgili bir fıkra veya anekdot anlatması... Onun dersleri boyunca sürekli iki şey yaptığımı hatırlıyorum: Birincisi not almak, ikincisi nüktelerine gülmek... Bundan dolayı hocanın derslerinin gerçek anlamda hem eğitici hem de edebî nüktelerle bezenmiş bir fikir ve kültür ziyafeti olduğunu söyleyebilirim.

Ders aşaması ve doktora yeterlik sınavından sonra geçtiğim tez hazırlama safhasında Prof. Dr. Âdem Ceyhan yardıma ihtiyaç duyduğum her anda yanımda oldu. Nev'îzâde Atâyî'nin *Zeyl-i Şakâyyık*'ının incelenmesi ve tenkitli metnine dayalı doktora tezimin savunma aşaması oldukça maceralı geçti. İlk savunmada, objektif ve sağduyulu davranmadığımı düşündüğüm bir jüri üyesi, ısrarla benim metne hâkim olmadığımı, tez süremimin altı aydan az olmamak şartıyla uzatılması gerektiğini iddia etti. Bu üyenin teklifine karşılık jürinin diğer hocaları sorumluluk almayınca doktora tezimin ilk savunmada düzeltme kararı aldı. İncelemeleri için jüriye verdiğim tez nüshalarını geri aldığımda metne hâkim olmadığımı iddia eden öğretim üyesinin bir kelimeyi yuvarlak içerisine almak dışında çalışmayı okumadığını hayret içerisinde gördüm. Bin bir emekle hazırladığım tezimin savunması esnasında uğradığım haksızlığın ve sükûtu hayalin üstesinden Âdem Hoca'nın sayesinde geldim diyebilirim. Hoca, bu tezimin, çeyrek asırlık bir öğretim üyesinin bütün çalışmalarından daha büyük emek mahsulü, daha değerli ve üstün olduğunu anlatarak beni teselli etti. Onun sarf edilen büyük emeği, sonuçta ortaya konan eseri ve başarıyı takdir edici sözleri beni vazgeçmekten vazgeçirdi.

Üç aylık bir süre zarfında jürinin talep ettiği bütün değişiklikleri yaparak tezimi ikinci kez savunmak için gün aldık. İkinci savunmaya başlarken aynı öğretim üyesi, “Düzeltilmelerin yapılması yetmez, aday en az altı ay beklemeli.” diye diretince Âdem Hoca bana “Suat Bey, sen dışarı çık” dedi. Ben dışarı çıkar çıkmaz Sosyal Bilimler Enstitüsündeki herkesin işitip anlayacağı şiddet ve hiddette, yapılmak istenenin bilimsel bir izahının bulunmadığı, hazırlanan teze bakılması gerektiği, baştan sona kadar okuduğu bu çalışmanın ciddi bir hata ve eksiğinin olmadığı minvalinde açıklamalar yaptı. Böyle bir tartışmanın meydana gelmesi ve jüri üyelerinden birinin toplantıda bulunmaması nedenleriyle tez savunması bir sonraki haftaya ertelendi. Sonraki hafta bahsi geçen üyenin toplantıya gelmemesi neticesinde mutad bir doktora tez savunması gerçekleşti ve bunun sonunda tezim jüri tarafından başarılı görülüp kabul edildi. Kısa bir süre içerisinde de bu çalışmanın gözden geçirilmiş hâli Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı tarafından yayınlandı.

Ben yüksek lisans ve doktora tezlerimi Millî Eğitim Bakanlığına bağlı liselerde edebiyat öğretmeni olarak çalışırken hazırladım. Çok sevdiğim işimi, yani Klâsik Türk Edebiyatı eserlerini okumak, incelemek, idrak etmek; genç dimağlara bu muhteşem edebiyatı anlatmak, söz konusu alanda çalışmak isteyen geleceğin bilim insanlarını yetiştirme faaliyetlerini üniversitede yapmamın vesilelerinden biri de Prof. Dr. Âdem Ceyhan’dır. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesinin öğretim üyesi ihtiyacı olduğunu kıymetli meslektaşım Ramazan Ekinci’den duydum. Bunun üzerine Âdem Hoca’yı arayıp Eğitim Fakültesinde çalışabileceğimi ifade ettim. Birlikte genel sekreterle görüşmeye gittik. Genel sekretere “Suat Bey, benim işini seven, çalışkan, talebeye kendi branşında faydalı olabilecek bir öğrencim... Arapça, Farsça kelime ve tamlamalarla dolu, süslü dilinden dolayı okunması kolay olmayan, ele aldığı zaman diliminde yaşamış Osmanlı âlim, kadı, müderris, şeyh ve şairlerinin hayatları konusunda önemli bir biyografik eseri doktora tezi olarak başarıyla hazırladı. Ben kendisine kefilim.” dedi. Genel sekreterlikten çıkışta da bana, “Bak, sana kefil oldum; sakın yüzümü kara çıkarma.” diye beni ikaz etti. Bunun üzerine Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümüne yardımcı doçent olarak atandım. Geldiğimiz noktada umarım ki şu an kendisinin nezdinde yüzünü kara çıkarmamış bir öğrencisiyimdir.

Ve'l-hâsıl-ı kelâm, lisansta Prof. Dr. Adnan İnce, yüksek lisansta Prof. Dr. Halil İbrahim Yakar, doktorada Prof. Dr. Âdem Ceyhan’ın öğrencisi olduğum için her zaman Allah’a şükretmişimdir. *Künhü'l-ahbâr* adlı meşhur tarihini yayınladığım Gelibolulu Mustafa Âli, değerli eserler telif eden ilim adamları ve yazarların ölmeyeceğini, kıyamete kadar anılacağını bir şiirinde şöyle anlatır:

“Ey püser ölmez oğuldur iyü ad
Zâde-i tab‘un anunla hem-zâd

Bikr-i fikr anlar ile hem-şîre
Dâyedür hâtıra-i turfe-nihâd

Gâlibâ mahbere bûstânında
Şîr-i nâ-puhte-misâl oldı midâd

Ben ebü‘l-fazl devât ümm-i kemâl
Hâme bir âlet-i ferhunde-nijâd

Âlem-i ilme nüfûs oldı nukûş
Yazılar safha sutûrında sevâd

Dizilüp cünd-i maânî saf saf
Düzer alayını sultân-ı fu‘ad ...

Kopsa bin kerre kıyâmet meselâ
İrmeye âlem-i irfâna fesâd

Nâm-ı nîk ölmez oğuldur ‘Âlî
Hızr-ı vakt ol k‘ideler adını yâd

Gerçi ömrün gam-ıla geçmişdür
Eyledün rûhunu âhir hele şâd

Böyle te‘lif iden âdem ölmez
Anılır adı ilâ yevmi‘l-mi‘âd (*Künhü‘l-ahbâr* I. Rükün‘den)

[Ey oğul, iyi bir ad, san sahibi olmak, bu dünyada ölmez oğul gibidir. Yaratılışının çocuğu onunla başdaş, arkadaşır. Orijinal fikir onlarla kızkardeştir. Garip, acayip huylu hatır ise çocuk bakıcısı, süt anne misalidir. Mürekkep, galiba hokka bostanında çiğ süt gibidir. Ben fazilet babası, divit olgunluğun anası, yani mükemmellik doğurucu, kalem ise mübarek soylu bir alettir. Nakışlar, ilim âlemine nüfus olur. Yazılar, sayfa satırlarında oturan yerler gibidir. Manaların askerleri sıra sıra dizilir. Onların alayını kalp sultanı tertip ve tanzim eder. Meselâ bin kere kıyamet kopsa da irfan âlemine bozukluk ulaşmaz. Ey Âlî, iyi bir ad kazanmak, insan için ölümsüz oğul

gibidir. Zamanın Hızır'ı ol ki senin adını hatırlasın, ansınlar. Her ne kadar ömrün gamla, kederle geçmişse de -çok şükür- sonunda ruhunu sevindirdin... Böyle eserler yazan âdem (kişi) ölmez; kıyamet gününe kadar anılır...]

Bu armağan sayısının kendisine ithaf edildiği Prof. Dr. Âdem Ceyhan, biz öğrencileri arasında “Âdem Baba” lakabıyla bilinen, üzerimizde büyük emeği olan, kendisine duyduğumuz sevgi ve saygıyı hak eden kıymetli hocamızdır. “Âdem Baba” lakabının etkisiyle midir, bilinmez, Âdem Hoca bana ve diğer öğrencilerine çok defa babalık yapmıştır. Bu vesileyle ömrünü ilim ve irfanla geçiren, çok sayıda değerli bildiri, kitap, makale kaleme alan, binlerce öğrencinin yetişmesinde emeği bulunan, ardında iyi bir ad bırakacağını düşündüğüm hocam Prof. Dr. Âdem Ceyhan'a sağlıklı, huzurlu ve öncekiler gibi semereli nice yıllar diliyorum.

PROF. DR. ÂDEM CEYHAN'IN TALEBESİ OLMAK

Fatma Şükran ELGEREN⁴

Bir insana verilen dünyalık nimetlerden biri ve belki de en kıymetlisi, ehil bir hocaya tesadüf etmektir. Ben bu nimete Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, Türk Dilli Edebiyatı Bölümü'nde doktora tahsilime başladığım sıralarda eriştim. Âdem Hoca'yı ilk kez gördüğüm günü, zannedirim hiçbir zaman unutamayacağım. O gün, üniversitede doktora talebelerinin mülakatı için ayrılan kata ulaştığımda büyük bir şaşkınlık yaşamıştım. Koridor ziyadesiyle kalabalıktı; fakat asıl dikkat çeken şey, kalabalığın sayıca fazlalığı değil; şekilce tuhafılığıydı. Bilhassa kız öğrencilerin pek çoğu, bir doktora mülakatından çok defileye katılmak için gelmiş izlenimini veriyordu. Suretlerini olanca güçleriyle süslemiş olan bu kalabalığın arasında, acaba yanlış kata mı çıktım diye düşünmekten kendimi alamamıştım. İsimler okunuyor ve bu suretle herkes birer birer odaya çağırılıyordu. Odadan çıkanların pek çoğunun yüzünden düşen bin parçaydı. Nihayet sıra bana

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celâl Bayar Üniversitesi/Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD., fatmasukran_aslan@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1822-2982

geldiğinde çekinerek içeriye girdim. Odada, pencereye yakın bir koltukta oturan hocanın (Âdem Hoca) yüzünde, keder ve istihza karışımı bir ifade vardı ve bu ifade âdeta bedeninden hariç bir varlık kazanmışçasına odayı dolduruyordu. Beni içeriye buyur eden Eski Türk Edebiyatı Bölümü hocalarından Prof. Dr. Kenan Erdoğan oldu. Kenan Hoca'nın "İçeriye girin" ikazını işitmesem, sanırım sözünü ettiğim o ifade sebebiyle gerisin geriye çıkıp gidecektim. İçeride mutad olduğu üzere bazı sualler soruldu ve ben gücüm yettiğince cevaplamaya çalıştım. Ardından Âdem Hoca, bana dönerek Ziya Paşa'nın Şiir ve İnşa'sını bilip bilmediğimi sordu. O an, bildiğimi düşündüğüm her şeyi unuttuğumu hatırlıyorum. Çünkü hocanın yüzündeki ifade olanca ağırlığı ile omuzlarıma çökmüş gibiydi. Doktoraya kabul edilip hocanın derslerine devam etmeye başladığım zaman anladım ki bu istihza, keder ve kırgınlık, ancak onun gibi ilim öğrenmek ve öğretmeyi bir sevdaya dönüştürebilmiş; fakat böylesi bir sevdaya layık muhatap bulamamış az sayıdaki insanda görülebilir.

Ben, Âdem Hoca'yı doktora safhasında tanımış olmam sebebiyle daima bir geç kalmışlık hissettim. Zira onu tanıyınca kadar "hocalık" vasfının bütün cephelerini hakkıyla ifâ eden çok az kişiye tesadüf etmiştim. Akademik camiada baş belası bir salgın gibi nesilden nesile aktarılan kibir, şahadet ederim ki Âdem Hoca'ya hiç uğramamıştır. Ona dikkatli bakan talebelerin ilk öğreneceği şey, gurur ve tevazu arasındaki muazzam dengeyi temsil eden vakarın ne olduğu ve insana ne denli yakıştığıdır. Yeni Türk Edebiyatı sahasında doktora yapan biri olarak hocanın "İleri Osmanlıca" derslerine çekinerek girerdim. Eski Türk Edebiyatı sahasındaki talebelerin rahatlıkla okuduğu metinleri aynı akıcılıkta okuyamayacağım endişesinden kaynaklanan bu korku, onun, talebelerindeki en küçük bir pırıltıyı bile fark eden ve onu işlenmeye değer gören dikkati sayesinde son bulmuştu. Bu derslerden birinde hoca, transkribe edilmiş bir metin getirmişti. Sıra bana geldiğinde yine çekinerek okumaya başladım. "Sal" kelimesi, altındaki nokta ile (ş) sad harfini temsil eder şekilde yazıldığından bunu "şal" değil de "sal" suretinde doğru okumaya muvaffak oluşum (!) sebebiyle hocanın beni nasıl takdir ettiğini bugün gibi hatırlar ve utanırım. Aslında çok basit olan bu muvaffakiyet, Âdem Hoca için işlenmeye değer görülen bir cevherin pırıltısı addedilmişti. O günden sonra elime geçen her Osmanlı Türkçesi metnini ne büyük bir iştiha ile okumaya çalıştığımı anlatmama bilmem gerek var mıdır? Âdem Hoca'nın talebesi olarak beni en çok şaşırtan hususlardan biri de bu olmuştur. O hem kendisi hem de talebeleri için bir alan sınırlamasına gitmiyor, alanı farklı olduğu için talebeleri arasında bir ayırım yapmıyordu. Hocanın Celâl Bayar

Üniversitesi'nde çalıştığı dönemdeki odası, hep gözümün önündedir. İçeriye girdiğinizde sizi, üzeri karmakarışık şekilde üstü üste yığılmış kitaplarla dolu bir masa karşılardı. Bugün düşündüğümde anlıyorum ki aslında o masa, hocanın ilmin pek çok şubesine karşı olan alakasının vücut bulmuş halidir. Bu masa dışarıdan bakana karışık görünür; fakat orada aranılanı bulmak birkaç saniyelik meseledir. O masaya baktıkça hocanın zihnindeki kütüphanenin de aşağı yukarı aynı görüntüye sahip olduğunu zannederdim. İlme olan iştiyakı, aklına takılan herhangi bir hususta netice almadan rahat yüzü görmeyen dimağı, onu fasılasız bir araştırma azmiyle fevkalade verimli kılıyordu. Eski âlimler için gayet normal kabul edilen ilmin pek çok şubesine vakıf olma hassasının, günümüzde hadsizlik ya da çok bilmişlik olarak değerlendirilmesine aldırış etmeden, ilmi bir bütün olarak gören bu kavrayışa, zamanımızda ne çok ihtiyaç vardır.

Kendisinden bahsetmek nazarımda haddi aşmak olarak görülse de insan, bir ayna misali üzerine düşen ışığı yansıtmaktan geri duramıyor. Âdem Hoca'nın bir başka kıymetli cephesi de talebelerine her haliyle hayat dersi verebilmesidir. Onunla konuşurken tevazunun bir âlime ne kadar çok yakıştığını hissedersiniz. Dalları olgun meyvelerle ağırlaşan bir ağacın belinin bükülmesi misali, hocanın da ilimle olgunlaşan dalları her daim ulaşılabilir yakınlıktadır. Herhangi bir şey sorduğunuzda “*tam olarak hatırlamıyorum ama*” ya da “*bir yerde şöyle okumuştum galiba*” şeklinde başlayan izahatları, okuduğu kaynağın sayfa numarasına kadar ulaşır. Fakat o, tevazuyla sarıp sarmaladığı ilmini paylaşıp huzur bulurken; siz karşısında hem ilim öğrenmenin en zevkli halini tadar hem de o ilmin size sunulduğundaki zarafetin altında ezilirsiniz.

Âdem Hoca'ya duyduğum minnetin pek çok cephesi olmakla birlikte sanırım en kuvvetli noktası doktora tez aşamasına geçtiğim sırada, danışmanlığımı üstlenmeyi kabul etmesidir. O sıralar, talihsiz bir hadise neticesinde danışman hocamın fakülteden ayrılmak zorunda kalması, beni çok müşkül bir duruma sokmuştu. Bölümdeki diğer Yeni Türk Edebiyatı hocaları da talebelerinin fazlalığı sebebiyle beni kabul etmek istemiyordu. İçimden “keşke Eski Türk Edebiyatı Bölümü'nü seçmiş olsaydım, belki de Âdem Hoca'nın talebesi olurdu” diye geçirirken hocanın danışmanlığımı kabul ettiği haberini aldım. O günü hatırladıkça ne kadar sevdiğimi ve gurur duyduğumu anlatabilecek kelime bulmakta zorlanıyorum. Fakülteye gidip danışman değişikliği için gerekli evrakları doldururken bölümdeki bazı hocaların ve öğrencilerin söyledikleri sözleri ve bana nasıl gıptayla baktıklarını hâlâ hatırlarım. Resmî işlemler tamamlandıktan sonra hocanın talebesi olarak tez

çalışmasına başlamak, akademik manada başıma gelen en talihli hadisedir. İşin en güzel yanı hocanın benim gibi yarı yolda kalmış bir talebeyi, kara sularında kazaya uğramış bir mülteci değil; hicret eden bir muhacir addetmesiydi. O günden sonra çalışmalara devam ederken kendimi kapıları ardına kadar açılmış bir ilim deryasında hissettim. Bir talebe olarak hocanın en ziyade dikkatimi çeken tarafı, kabının nispetine bakmadan talep eden herkesi ilminden istifadeye layık gören tevazusu olmuştur. Bu tevazu, bana asıl utanılacak şeyin bilmemek değil; öğrenmemek olduğunu iliklerime kadar hissettirmişti. Zira hoca, kendisine yöneltilen hiçbir soruya basit bir şey nazarıyla bakmıyor, sırf soru sorana bir şeyler kazandırmak maksadıyla uzun uzadıya anlatıyor ve hatta kendisi de tam olarak bilmiyor edasıyla konuşup muhatabının noksanını yüzüne vurmuyordu. Onun için asıl mesele öğretmektir. Bu sebeple talep edene farklı kapılar açmakta tereddüt etmiyordu. Bu bakımdan henüz danışmanlığımı bile üstlenmemiş olduğu sıralarda, kendisi sayesinde tanışma bahtiyarlığına erdiğim Prof. Dr. Erdoğan Erbay

Hoca'nın yardımlarıyla tez konumu belirlemiş olmam da ayrı bir minnet sebebidir. İlim âlimin zekâtı imiş. Bunu ilk kez Selçuk Üniversitesi'nde yüksek lisansa devam ederken kendisinden ders almaya muvaffak olduğum Prof. Dr. Halim Serarslan Hoca'dan öğrenmiştim. Seminer çalışması gibi aslında akademik çalışmanın daha ilk basamağı kabul edilecek bir metinde, aklıma takılan bir şeyleri sormak için karlı bir kış gününde Halim Hoca'yı heyecanla bekliyordum. O sırada bahçe kapısından giren hocanın, fakülte binasına ulaşmasına fırsat vermeden eline tutuşturduğum kağıtları büyük bir ciddiyetle alıp okuduğunu bugün gibi hatırlarım. Kar lapa lapa yağıyordu. Üzerinde biriken yaklaşık üç beş santimlik kara ve Konya'nın insanın iliklerine işleyen soğuğuna aldırış etmeyen hoca, bana serzenişte bulunmak yerine büyük bir memnuniyetle gülümsemişti. Şimdi anlıyorum ki gerçek âlimler birbirine benziyor. Naçizane kanaatimce Âdem Hoca'nın talebelerine olan müsamahasının sebebi de burada gizlidir. O, Hz. Peygamber'in "*Yalnız şu iki kimseye gıpta edilir: Allah'ın kendisine ihsan ettiği malı Hak yolunda harcıyıp tüketen kimse; Allah'ın kendisine verdiği ilimle yerli yerince hükmeden ve onu başkalarına da öğreten kimse.*" hadis-i şerifinde işaret ettiği üzere ilim öğrenen ve öğreten zümredendir. Bu ilim hocamızda, kazanılırken de aktarılırken de edep ve nezaketle sarıp sarmalanır. Bir gün doktora dersimiz sırasında Âdem Hoca'nın, bir şairin şiiri üzerinde şerh çalışması yaparken "*Acaba şairin ruhunu incittim mi? Maksadını doğru anlayabildim mi?*" diye kaygılanması beni derinden etkilemişti. Zira onun bu sözlerini işitinceye kadar bu hassasiyeti taşıyan bir akademisyene hiç tesadüf etmemiş ve üzümlere itiraf etmeliyim ki

kendim de böyle bir iç hesaplaşmaya hiç girmemiştim. Fakat sonradan anladım ki bu durum Âdem Hoca için sıradan bir şeydi. Zira ona göre hakkında söz söylenen bir zatın ölü ya da diri olması fark etmezdi. Edep, her şartta korunmalıydı ve böylesi asil bir tavır, zannedirim ki bir talebeye bundan daha güzel öğretilemezdi.

Bu yazıyı kaleme alırken haddi aşma düşüncesini zihninden söküp atmaya muvaffak olamayan ben, Âdem Hoca'nın kıymetini takdir etmek gibi bir maksadımın olamayacağını bir kez daha ikrar etmek isterim. O ve onun gibi hocalar, yol gösterici kandillerdir. Üzerimize düşen ışık, onlardandır. Hâlâ karanlıkta kalan yanlarımız ise bizim noksanlığımızdan.

MAZİDEN ŞAHİTLİK

Halil İbrahim BULAN⁵

Yıl, 1984. Çoğumuz Anadolu'nun dört bir yanından çıkıp gelmiş, büyük şehir hayatını bilmeyen taşra gençleriydik. Bu büyük şehir İstanbul olunca hem riskler bizi korkutuyordu hem de azmimizi, mücadelemizi kamçılaman bir motivasyon aracımız oluyordu.

1984'ün Eylül ayında Marmara Üniversitesinin Göztepe Kampüsündeki Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümü birinci sınıfında toplandığımızda hiç birimiz birbirimizin farkında değildik. Herkes birbirine biraz endişeli, biraz araştırmacı, inceleyici, biraz tanıma amacıyla yaklaşıyordu. Birbirimizi tanımak, bilmek ve kendimize uygun bir çevre oluşturmak istiyorduk.

Bizim üniversite öğrencilik dönemimiz 1980 ihtilalinin hemen sonrasına denk gelmişti. İhtilalinin olanca ağırlığı üniversitelerin üzerinde devam ederken bir taraftan da yeni oluşumlarla demokratik döneme geçişin mücadelesi verilirdi. Bu geçiş dönemi şartları derslere, özellikle de dersler veren hocalarımıza belli oranda yansırıyordu. Bir kısmı ihtilalin sağladığı ortamdan cesaret almışçasına tavır alırken bir kısmı da sessiz kalıyordu.

Zaman ilerledikçe birbirimizi tanımaya başladık. Çoğu 1966'da doğmuş öğrenciler içinde yaşça en büyüğünün Mürsel (Özdemir) Abi, ikinci sırada gelenin de Âdem Abi olduğunu anladık. Ders içinde hocalarımızın yaptığı

⁵ Öğretim Gör. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Rektörlük, hibrahimbulan@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5208-6748

yorumlara verilen tepkilerle birbirimizi fikren de tanımaya başladık. Birbirimizi tanıdıkça da sınıfta millî ve manevî değerlere önem veren bir hayli sayıda arkadaş olduğumuzun farkına vardık. Birbirimize destek olmaya, ortak tepkiler vermeye başlayınca da sınıfta bizim sesimiz ön plana çıkmaya başladı.

Âdem Abi bu sıralarda hep ön planda olurdu ve inanç ve kanaatleri doğrultusunda sözünü esirgemeyen bir kişiydi. Onun dersler esnasındaki katkı, soru veya itiraz yollu konuşmalarına şahit olduğunca bir meziyeti dikkatimizi çekiyordu: Âdem Abi, İslami ve edebî bilgilere, Arapça ve Farsça asıllı kelimelere hayli vâkıf biriydi. Yirmili yaşların başındaki bir lise mezununun üstünde kelime hazinesi ve kelimeleri kullanabilme özelliği vardı. Bu benim ve çevremdeki arkadaşlarımın da hayranlığını kazanmıştı. Bu farkı, Âdem Abimizi bizim gözümüzde “Âdem Hoca” sıfatına terfi ettirmişti.

Bazı dersler yapısı gereği yorumlamaya açık oluyordu. Hem Türkiye’deki hem de özellikle Avrupa’daki fikir hareketlerinin yansıdığı “Yeni Türk Edebiyatı”, bu tür derslendendi. Bu dersi veren hocalarımızdan biri de Okan Baba adlı, oldukça kıdemli bir öğretim görevlisiydi. Ancak bize yansıyan yönüyle o, Avrupa’dan çıkan fikirlerin hayranı ve yılmaz savunucusuydu. Son yüz elli yıldır, yani Tanzimat’tan sonra edebiyatımıza yansıyan bu çok değişik ve birbirine çoğu zaman tezat teşkil eden fikirleri biz de kendimizce yorumlamak, bize yansımaları yönünden eleştiriye tabi tutmak isterdik. İşte Okan Baba hocamızla anlaşamadığımız nokta da tam burada başlardı. Okan Hocamız bize eleştiri hakkını pek vermek istemezdi. Sadece söylenileni veya yazdıklarını kabullenmemizi isterdi. Ama bizim de söyleyecek sözümüz, anlamakta, kabullenmekte zorlandığımız fikir ve iddialar olurdu. Sormaya başladık, sorgulamak isterdik. Bir noktadan sonra da bu sorma ve sorgulamalar tartışmaya dönerdi.

Sınıfta Âdem Hoca ve Mürsel Abimiz başta olmak üzere çeşitli öğrenciler tarafından, sırf Okan Baba’nın değil, M. Ali Tanyeri, Yusuf Yıldırım, Mustafa Kandil gibi hocalarımızın bazı derslerinde de sorular, itirazlar, farklı görüşleri ileri sürüşler olabilmekteydi. Çünkü artık birbirini tanıyan, birbirine güvenen, millî ve manevî değerler ortak noktasında varlığını hissettiren öğrencilerdik. Âdem Hoca, Mürsel Abi, ben, Ahmet İşler, merhum İbrahim Yılmaz, İsmail Şahin, Hüseyin Koç esas olmak üzere, aşağı yukarı kırk kişilik sınıfın dörtte birini teşkil ediyorduk.

Bazı anlar olurdu ki Okan Baba belki de bizim itirazda biraz ileri gitmemizden dolayı cevap yetiştiremez duruma düşerdi ve bu durumdan çıkışı ve de kaçışı

“Size bu derste bunları söyletmem!” derdi. O anda çok kızdığını, göz bebeklerinin sağa sola hızlı hızlı hareket edişinden anlardık. Kızdığında göz bebeklerinin sağa sola hızlı hızlı hareket etmesi, Okan Bey’in alamet-i farikasıydı. Göz bebeklerindeki o hareketi görünce dururduk.

Okan Hocamızın derslerindeki bu sorular ve eleştiriler, sınıfa bir müddet hiç yorum yapmaksızın sadece ders başından sonuna kadar konuyu yazmak cezası olarak geri dönerdi. Ancak bu durum çok sürmez, yine çok sesli konuma geri dönerdik.

Çeşitli derslerde anlatılanlar konusundaki farklı fikirlerini veya işlenen metinlere yönelik tenkitlerini en çok dile getiren öğrencilerden biri de Âdem Abiydi. Hatta onun bazen yumuşak bir üslupla başlayan itiraz, soru veya katkısı, hocaların biraz sertçe karşılık vermesiyle tartışmaya dönebilmekteydi. Bundan ötürü biz ara-sıra “Abi, o kadar da üzerine gitme” diye kendisini tembihleme gereğini duyardık. Çünkü kendisi daha önce de belirttiğim gibi sınıfın genel ortalamasının bir tık üzerinde bilgi ve donanımla okula gelmişti. Özellikle de İslami konulardaki bilgisi sınıfın genel seviyesinden oldukça yüksekti. Hatta bazı arkadaşlarımız dinî konularda kendisine danışır ve “Hocam”, “Üstat” gibi hitaplarla onu taltif ederlerdi.

Âdem Abi, sahip olduğu bilgi ve görgüyü insanlara satıcı tarzda üst perdeden konuşan biri değildi. Son derece mütevazıydı. İnce, uzun boylu, güleç yüzlü, zayıfça bir vücut yapısına sahipti. Yumuşak bir ses tonuyla konuşurdu. Bağırarak, kızgın bir tarzda sertçe konuştuğunu hiç hatırlamıyorum. Bu yönleriyle yıllar geçse de unutulmayan, kalbimizden silinmeyen bir yer edinmiştir. Üniversite yıllarımızda kurduğumuz bu menfaat hesabına dayanmayan kardeşçe dostluk, birbirimizle sık görüşmesek de kırk senedir gönül birliği olarak devam etmektedir.

Âdem Abi, bilgi ve donanımıyla ilim yolunda özellikle Eski Türk edebiyatı alanında ilerlemeye en müsait ve hazır arkadaşımızdı. O da öyle yaptı. Mezuniyet sonrası (1988) yüksek lisans ve doktorasını sahanın önemli hocalarından ders alarak tamamladı ve Eski Türk Edebiyatı sahasında hem birçok talebe yetiştirdi hem de değerli eserler verdi.

Yıl kaçtı tam olarak hatırlayamıyorum ama Ankara’da Türk Dil Kurumu’nun kitap satış yerinde kendisinin basılmış doktora tezi olan *Bedr-i Dilşâd’ın Murad-nâmesi*’ni gördüğümde nasıl övünç duyduğumu anlatamam.

Âdem Abi bizim daha üniversite yıllarımızda vermiş olduğumuz “hoca” sıfatını yıllardan beri layıkıyla taşıyarak Türk Edebiyatı bilim dalı alanında yazılar yazmaya, eserler vermeye, öğrenciler yetiştirmeye devam ediyor.

1984’ten 1988’e dört yıl üniversite yıllarımızda yan yana, can cana, gönül gönüle beraberliğimiz oldu. İlimle, fikirle, kültürle, mücadeleyle dolu dolu geçen o günlerimizi zaman zaman hasretle yâd ediyorum...

Allah, Âdem Hocamıza sağlık ve sıhhatle, huzurla hayırlı uzun ömürler versin. Daha nice eserler vermesi için ilmini artırsın; kalemını daha da velûd kılsın. Daha nice öğrenciler yetiştirmesi için de gayretini eksiltmesin.

LATİF BİR İNTİBA: SİZİ, GAYRETLİ GÖRDÜM

Okan DOĞAN⁶

İnsan hayatında kendisi küçük olsa da kıymeti büyük bazı anlar vardır. Bu anlardan biri de 2020 yılının yazdan kalma bir Eylül gününe aitti. O gün, daha önceden kararlaştırdığımız gibi Sivas şehir merkezindeki Taşhan’da buluşacaktık. Ben, eski danışman hocam ve Âdem Bey. Doktora maceramın dönüm noktası olmaya aday bir gündü. “Aday bir gündü”, diyorum çünkü henüz biraz sonra gerçekleşecek buluşmada nasıl bir gelişme olacağını bilmiyordum. Doktora tezimin tenkitli metnini teşkil edecek olan kısmın çıktıları ve bazı yazma nüshaların fotokopilerini yanımda getirmiştim. Bu toplantı, hem bir tanışma hem de bir ilk durum değerlendirme toplantısı olacaktı. Uzayan doktora süreci ziyadesiyle bunaltıcı bir hale gelmişti. Sayısı hayli kabarık olan “TİK”ler endişe katsayımı her geçen gün daha da arttırıyordu. Doktora süreçlerinin yoğunluğu ve yoruculuğu bu işle uğraşanlarca malumdur. Üstelik buna bir de öngörülemeyen bir danışman değişikliği de eklenince her şey, adeta eskilerin “fasit daire” dedikleri bir kısır döngüye doğru yol alıyordu. Bu duygu ve düşünce sarmalı; içinde birçok hayal kırıklığı, yorgunluk, yılgınlık ve zayı olan zamanın sancılarını barındırıyordu. Görüşmemiz başladı. Tanışma faslından sonra eski danışman hocam, müstakbel danışman hocama tezin konusu, o zaman kadar gelinen nokta hakkında bazı malumat verdi. Daha sonra sözü ben aldım ve tez yeterlilik sınavı sonrasında başlayarak o zamana kadar yapmış olduğum çalışmalardan genel hatları ile bahsettim. Âdem Bey, kendisine anlatılanları

⁶ Dr., MEB, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, okannet58@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9291-5878.

dikkatle dinliyordu. Ara ara bana dönüp metne kaynaklık eden nüshaların menşei, başlıkların ne olduğu, ele alınan konuların neler olduğu vb. hakkında sorular yöneliyor; her bir kelimenin üzerinde durarak metni bir an evvel kavramaya dönük çabasını ortaya koyuyordu. Bu noktada hocamla alâkalı ilk dikkatimi çeken şey, hem daha önce yapmış olduğu bir çalışma münasebetiyle konuya büyük ölçüde vâkıf oluşu hem de titiz ve dikkatli bir yaklaşım sergilemesi oldu. Asıl önemli ve güzel olan ise, şu kıymetli cümlelerin dile getirilmesiydi: “Sizi gayretli gördüm...”

Bu cümle; öyle güzel, öyle müstesna ve öyle kıymetli bir yere sahip oldu ki belki başka hiçbir ifade o anki ruh hâlim içerisinde bu cümlelerin tadını vermeyecekti. Uzun uğraşlar, yorucu geçen yıllar, yolunu ve kıvamını tam bulamamış bu serencam içerisinde bir cümle ancak bu kadar kıymetli olabilirdi. Yaptığınız bir işteki gayretin görülmesi, o zaman kadar ortaya konulanların idrak edilmesi, belki de her türlü takdirin üzerindeydi. O anki zor şartların içerisinde bu cümle, kalbimi yepyeni ümitlerle ve azimle doldurmaya yetmişti. Öyle ki bu cümleden sonra geçen dört ay gibi kısa ama ziyadesiyle yoğun bir dönemden sonra tezi ikmal etmek bahtiyarlığına eriştik. Tevafuken kesişen yolumuzda kendisini tanıdıkça şunu da fark ettim ki Âdem Ceyhan Hocam, talebesine olumlu ve kolaylaştırıcı yaklaşımı bir tutum hâline dönüştürmüş birisidir. Bu tip ikili çalışmalarda en önemli unsurlardan biri olan yol açıcılık ve yapıcı geribildirim verme kendisinin önemli özelliklerindedir. Bu kıymetli hatıra vesilesiyle kıymetli hocam Âdem Ceyhan'ın sıhhat ve afiyet içerisinde nice ilmî, edebî ve fikrî meselelerde, ilim ve talim yolunda ortaya koymuş olduğu çalışmaların artarak devam etmesini Rabb'imden niyaz ederim.

İLME ADANMIŞ BİR ÖMÜR: ÂDEM CEYHAN

Mehmet Tevfik TÜRKÜM⁷

İnsan eğitim hayatı boyunca birçok kişiyle tanışır. Belki de eğitimin insan için asıl etkisi bilginin aktarımından çok hayatına dokunan kişilerin onda bıraktığı derin izlerdir. Bu anlamda milletimizin üç meslek erbabının saygıdeğer olanlarına “hoca” unvanını uygun gördüğünü hatırla(t)mak yerinde olur: Hekimler, imamlar ve öğretim üyeleri/öğretmenler. Çünkü bu üç grup insanın gerçek kıymet sahibi olanları kişiliğe tesir eder. Ve aslında bu üç meslek

⁷ Doktora Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı ABD., meteturkum@gmail.com

sahipleri farklı yol ve usullerle iş görseler de amaçları birdir: İnsanı yaşatmak. Bu sebeple özünde hikmet, akıl, bilgi, irfan ve bilgelik barındırır. Bedeni, ruhu ve zihni canlı tutmayı gaye edinen ve her biri bir diğerinin alanına zaman zaman müdahil olabilen bu üç meslek içinde öğretmenlik müstesna bir yeri tutmaktadır. Zira öğretmen veya öğretim üyelerinden “hocam” diye hitap edilenler, insanın hayatına yön vermede en etkin kişilerdir. İşte Prof. Dr. Âdem Ceyhan, hoca ünvanına hakkıyla layık olan şahsiyetlerdendir. Onun rahle-i tedrisinden geçmenin güzelliği, aradan zaman geçip hatıraları yâd ettikçe daha iyi idrak edilir...

2007 yılında Celal Bayar Üniversitesinde lisans eğitimimizin henüz başlarındayken Âdem Hoca, profesör ünvanını yeni almıştı. Bir hocamız bu bilgiyi derste bize duyurduğu sırada arkadaşlarımızdan bazıları Âdem Hoca'nın çok genç yaşta profesör olduğunu düşündü. Bunun üzerine bilgiyi veren hocamız, nevi şahsına münhasır üslubuyla “Âdem Hocanın okuduğu kitaplardan haberiniz var mı köftehorlar?” diyerek onun profesörlüğü fazlasıyla hak ettiğini ifade etmişti. O an bu bilgi benim için ve birçok arkadaşımız için çok fazla şey ifade etmiyordu. Ancak lisans ve yüksek lisans derslerim ve tez danışmanlığım sırasında bunun ne kadar doğru olduğunu anlayacaktım.

Bilindiği üzere Klasik Edebiyatımız hakkında yapılan çalışmalar genellikle aşk konusu ve bu çerçevedeki estetik duygular üzerine yoğunlaşmaktadır. Ancak eski edebiyatımız aşkın yanında toplumsal hayata, ahlaka, eğitime, bilgelige dair yaklaşımlarıyla da zengindir. Klasik edebiyatımızın bu yönünü göz ardı etmemeliyiz ve bu eksende yapılan çalışmalara gerekli ehemmiyeti göstermeliyiz. Bu bağlamda değerli hocamız Prof. Dr. Âdem CEYHAN, Divan edebiyatının özellikle Hz. Ali etrafında şekillenen bilgelik yönünü gözler önüne seren çalışmaları ile kültür hayatımızda var olan bu ihtiyacı gideren araştırmacılarıdır. “Türk Edebiyatı'nda Hazret-i Ali Vecizeleri” adlı doçentlik tezi, bu hususta yıllarca sürdürdüğü araştırma ve çalışmalarının semeresidir. Lisans döneminde bir sınavdan sonra yazılı kâğıdımdaki üslubum sebebiyle adıma imzalı olarak hediye ettiği ve kitaplığımın diğer eserlerinin de yer aldığı değerli bir köşesini süsleyen bu başucu kitabı, modern zamanlardaki kişisel gelişim ihtiyacını karşılayabilecek bir öze sahiptir. Ayrıca o, çalışmalarıyla gün yüzüne çıkardığı bu değerleri yalnız eserleriyle sınırlamamış bizatihi hayatında da uygulamaya koymuştur. O, Hz. Ali gibi bir “fetâ” (yiğit) olmayı ve her zaman genç kalıp “öyleyse bir işi bitirince diğerine koyul!” (İnşirâh (94:7)) ayeti gereğince çalışkan olmayı düstur edinmiş bir vazife adamıdır. Zihnî

altyapısının esasını kendi millî kültürümüz teşkil ederken çocukluğunu geçirdiği Almanya sebebiyle Batı'nın disiplin anlayışından da etkilendiği düşünülebilir.

Ayrıca edindiği bu ilmî tecrübe ve birikim bir taraftan aralıksız çalışmayı gerektirirken, bir taraftan da “Ne kadar çok şey bilersen bil, aslında bildiklerin karşındakilerin anladıkları kadardır...” düşüncesinden hareketle bu değerleri yeni nesillere aktarmayı amaçlayan bir anlayış üzerine yoğunlaşmıştır. Eğitimci yönü de bu düşünce üzerinde şekillenmiştir. Hayatının her safhasında eğitime verdiği önemi görebileceğimiz birçok delil bulabiliriz.

Örneğin adındaki düzeltme işareti bile ödevlerde özellikle dikkat edilmesi gereken bir imlaydı. Belki de verdiği ilk ders buydu: İşte “âdem” yani insan, başka bir ifadeyle varlıkla “adem” (yokluk) arasındaki ince çizgi bu kadar hassas yaratılmıştı. Bir nokta, bir virgül manayı çok farklı taraflara çekebilir, “Bir tel kopar ahenk ebediyyen kesilir”di. Bu hikmet-âmiz anlayış kimi zaman birimizin adından kimi zaman bir eserin, yazarın adından yola çıkarak aktarılırdı. Konu oradan açılır; “esbâb-ı ilm”e, “havâss-ı selime”ye, eserden Müessir’e kadar gidebilirdi...

Bazen sempozyum için gidilen bir şehrin yöresel tatları... bütün sınıfa ikram edilen cezeryeler, şekerlemeler ve bunlara bağlı hikâyeler... Lisansta böyleyse yüksek lisansı da varın siz düşünün... Ders öncesi alakart restoran, ders sırasında ince belli bardakta şekersiz tavşankanı çay yanında kuruyemişler... Şekersiz çaya hocamın kendi elleriyle demlediği ve ikram ettiği çaylarla alıştım desem inanır mısınız? Bu cömertlik ve tevazuyla öğrencileri üzerinde rol model olma etkisini hiçbir zaman kaybetmemiş bir insan... Bu sebeple lisans yıllarında hocamıza benzetilmek bizim için çok prestijliydi. Tabii sınavlarının kolay olduğunu söyleyemem. Başlangıçta zorlanılan dersleri, mantığını idrak edince zevkle sabredilen bir nefis imtihanına dönüşürdü. Bu sebeple talebeler onu tanıdıkça ona saygı duymayı öğrenirlerdi.

Öğretmenliğin salt eğitim teorileriyle öğrenilemeyeceği malumunuzdur. Öğretmenlik bizatihi öğretmenler model alınarak öğrenilir. Dersinin en yorucu yerinde, dağılan ilgiyi sanki konuyu anlatmaya devam eder gibi kısa bir fıkra ile bir anda kendi üzerine çekmeyi bilen yine oydu. “Adamın biri adliyenin önünden geçerken içeriden çatal, bıçak sesleri geliyormuş... Dönüp bakmış ki birinin hakkını yiyorlarmış...” Öğrenciler ilk fıkranın etkisinden kurtulmaya çalışırken ikincisi gelir: “Sonra oradan ‘paatt!..’ diye bir ses gelmiş; meğer dava düşmüş...”

Yayımlanan ilk makalemi⁸ onun derslerindeki ödevlerden ve onun teşvikiyle yazmış ve yine düzeltmeleri sayesinde yayımlamış olmam da onun, öğrencilerinin çalışmalarına verdiği değeri gösterir. Bunun yanı sıra merhume hocam Yasemin Ertek Morkoç'un kıymetli katkılarıyla başlamış olduğum yüksek lisans tezimi⁹ de yine Âdem Hocamın katkılarıyla tamamlamış olmanın

gururunu yaşamaktayım. Bu süre zarfında tez çalışmaları için ziyaret ettiğimde onun odasındaki manzara gözümün önünden hiç gitmez: Resmî evrak, tezler, kitaplar, hakemlik ettiği makaleler, okunmayı bekleyen yazılar, yayın çalışmaları için temin ettiği metinler, vize, final soruları... daha bunun gibi nice şey, masasının üstünü tamamen doldurmuştu. Bir öğretim üyesinin akla gelebilecek bütün faaliyetleriyle ilgili bu yığın yığın basılı, yazılı kâğıtları görünce, bir edibin ünlü şiirini hatırlar ve içinizden “Masa da masaymış ha” derdiniz... Ancak yerleri hafızasında kayıtlı olmalıydı ki ihtiyaç duyduğunda onların her birini kolayca bulurdu.

Yoğun çalışmaları sırasında Âdem Hoca'nın boş vaktini bulmak neredeyse imkânsızdı. Çünkü fırsat buldukça odasında boş durmaz, ya bir kitap, dergi veya yazı okur yahut makale, bildiri türünden eserleri üzerinde çalışırdı. Yüksek lisans derslerinden aşına olduğumuz bu odaya lisans yıllarında da çeşitli vesilelerle girebilmek için uğraşırdık. Ancak bu her zaman mümkün olmazdı. Kimi zaman eli dolu olduğunda lügatini taşımamızı isterdi ki başında ve sonunda onlarca sayfası eksilmiş bir tomar kâğıt gibi görünen bu lügati ders sonunda odasına kadar götüren şanslı kişi olmak herkese nasip olmazdı. Bu sözlüğü derslerde yanından ayırmaz ve her an gerektiğinde bakmak üzere masasında bulundururdu. Çünkü “lügatte pehlivanlık olmaz.”dı. Çeşitli bahanelerle girdiğiniz odasında birkaç dakika fazla durduğunuzda ayağa kalkıp sizi kapıya kadar uğurlayıp bilgisayarının başına geçerek çalışmalarına devam ederdi. Ancak bu birkaç dakika zarfında ondan öğreneceğiniz bilgiler bazen yıllar değerinde olabilirdi.

Öğrencileri için yaşamayı şiar edinmiş, ömrünü öğrenmek ve öğretmek gibi ilmi çalışmalarla geçiren bu insanla son dönemlerde hasbıhal ettiğimizde özellikle üniversitelerin lisans programlarında öğrenci ilgi ve seviyesinin git

⁸ TÜRKÜM, Mehmet Tevfik (2018). “Nâbi'ye Göre Eğitim”, Bir Devr-i Kadîm Efendisi Prof. Dr. Tahir ÜZGÖR'e Armağan (Ed: Üzeyir ASLAN, Hakan TAŞ, Ömer Zülfe), Ankara: Yayınevi, 646-679.

⁹ TÜRKÜM, Mehmet Tevfik (2018). Fuzuli ve Yunus Emre Divanları'nda “Melâmet” Kavramı, Yüksek Lisans Tezi, Manisa, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

gide düşmesinden derin üzüntü duyduğunu ve şikâyetçi olduğunu

görmekteydik. Tabii bu üzücü gerçekliğe dayalı şikâyetleri, onu yılgınlığa sevk etmeyip yeni durumu göz önünde bulundurarak davranmaya sevk etmiş ve çalışmalarından alıkoymamıştır. Mesela hem Fars ve Türk edebiyatı hem de pedagoji yönünden değer taşıyan “Eğitim Bakımından Gülistan” adlı makalesi, bu tür yayınlarının bir örneğidir.¹⁰

1993’te, yani 29 yaşındayken Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde asistan olarak çalışmaya başlayan, burada yaklaşık çeyrek asır vazife yaptıktan sonra altmışına merdiven dayamış bir profesör olarak memleketine dönen hocamız, şimdi Sivas Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde eğitim-öğretim ve yayın faaliyetlerini sürdürüyor. Onun daha nice yıllar böyle faydalı çalışmalara devam etmesini diliyor; genç arkadaşlarımızın da değerini bilerek ders ve eserlerinden âzami derecede istifade etmelerini temenni ediyorum.

¹⁰ CEYHAN, Âdem (2007). “Eğitim Bakımından Gülistan”, Turkish Studies 2/4: 228-247.